

RECENZE

**Thorpe Christopher a kol. *Kniha sociologie*. Praha:
Euromedia – Knižní klub, 2016, 352 s.**

Akademický svět má tendenci uzavírat se sám do sebe a ztrácet schopnost promlouvat k širší společnosti. Tímto odvěkým rizikem přitom netrpí jen vědy přírodní, u kterých k tomu snáze hledáme pochopení, ale i ty humanitní, které namísto neosobních přírodních zákonů zkoumají člověka a společnost, k čemuž nutně potřebují být se společností v úzkém kontaktu. Navíc by je mohlo, či dokonce mělo zajímat, jaký mají výsledky jejich bádání na společnost vliv a zejména pak, do jaké míry odpovídají společenské realitě. Výsoce sympatickým počinem se proto jeví publikace převážně britského autorského kolektivu, která v roce 2016 vstoupila na český knižní trh pod názvem *Kniha sociologie*. Publikace přehledně, srozumitelně, stručně a přitom nezjednodušujícím způsobem provádí čtenáře více než dvě století trvajícím příběhem sociologie. Od samotných počátků, kdy si sociologie složitě vydobývala místo na poli vědeckého bádání, až po pestrý vějíř témat, autorů a perspektiv, kterým se již jako dobře etablovaná vědní disciplína věnuje na začátku 21. století.

Podstatné přitom je, že autoři ambiciózně nepíší jen pro akademické publikum, ale i širokou veřejnost. Jejich publikace je určena nejen „dychtivým studentům“ a „sečtělým odborníkům“, jak se píše na české obálce této knihy, ale i čtenářům, kteří o sociologii prakticky nic nevědí a rádi by se seznámili s jejími základy. Snaha oslovit takto široký čtenářský okruh mohla velmi snadno skončit nezdarem, tuctovou povrchní encyklopedií, která ve výsledku bude příliš zjednodušující pro odborné publikum a málo přínosná i pro sociologické laiky, kterým se nebude dostávat patřičného předporozumění. Autoři *Knihy sociologie* dokázali nicméně najít recept na tento nesnadný úkol a předložili dílo značně zajímavé pro laiky i odborníky. Podařilo se jim to celou řadou vhodně zkombinovaných redakčních rozhodnutí.

Předně dobře zvolili základní koncepci celé knihy: primárně představují jednotlivé autory a jejich hlavní myšlenky, knihu lze proto číst jako sérii mnoha medailonků nejvýznamnějších osobností sociologie. U každé se soustředí jen na opravdu klíčová témata, nezahlučí čtenáře vším, co daná osobnost sociologii přinesla. Jakkoli se text věnuje zejména představení jejich přínosu sociologii, stručně nastiňuje i jejich životopisy. Mnohdy neosobní sociologické koncepty proto dostávají lidskou tvář svých autorů, což dobře podporuje i velmi zdařilé grafické zpracování. Medailonky autorů doplňují jejich fotografie, texty jsou proloženy citáty klíčových myšlenek, mezititulky a zprehledňujícími mentálními mapami, oživují je obrázky a (občas i vtipné) ilustrace. Spojení témat s konkrétními osobnostmi navíc pomáhá čtenáři si uvědomovat, že řadu zdánlivě běžných slov z našeho slovníku, jako např. stigmatizace, gender či globální vesnice, někdo v minulosti (a to zpravidla nepříliš vzdáleně) vymyslel a vnesl do našeho přemýšlení. To, že tyto pojmy pronikly do běžného poučeného diskurzu, často už bez odkazu na původní autory, může jejich tvůrce mimořádně těšit.

Jakkoli čtenář ve výsledku na 350 stranách publikace přečte celkem značné množství textu, necítí se znaven. Tím spíš, že může samozřejmě velmi dobře číst výběrově: vybrat si podle rejstříku či obsahu jen konkrétního autora či téma a rychle najít, co vše k němu publikace obsahuje. Autoři se úzkostlivě snažili představované osobnosti sociologie i pojmy uvádět do kontextu, a to jak v samotném textu, tak v přehledu několika stěžejních událostí či publikací, které danému autorovi předcházely (tím každé dílčí téma začíná), tak propojením přínosu daného autora s dalšími kapitolami v knize. Aby publikace nepůsobila roztržštěně, je uspořádána do osmi širších celků, v rámci kterých můžeme sledovat vývoj přemýšlení v hlavních

oblastech sociologie. Osm tematických oblastí do jisté míry odpovídá i chronologickému vývoji sociologie jako vědní disciplíny. Od základů sociologie (reprezentovaných autory, jako jsou např. A. Comte, K. Marx, F. Tönnies, E. Durkheim, M. Weber), popisu sociálních nerovností (F. Engels, W. E. B. Du Bois, P. Bourdieu) a moderního života (G. Simmel, A. Etzioni, G. Ritzer, R. Putnam), přes život v globalizovaném světě (Z. Bauman, A. Giddens, U. Beck), kulturu a identitu (G. H. Mead, E. Goffman, J. Baudrillard, S. Hall), až po práci a konzumerismus (T. Veblen, D. Bell, C. Campbell), úlohu institucí (R. Michels, R. Merton, M. Foucault, J. Habermas) a rodinu a intimitu (M. Meadová, C. Delphyová, manželé Beckovi).

Sympatické je, že se autoři neschovávají za mnohdy velmi složitý slovník jednotlivých představitelů sociologie, ale jejich myšlenky srozumitelně vysvětlují svými slovy. K přímým citacím sahají jen relativně málo často, zejména v případech, kdy původní formulace stručně vysvětlují předkládané koncepty či pokud se staly víceméně legendárními a je účelné je uvést přesně. Publikace nicméně používá původní termíny představovaných autorů, které si čtenář přirozeně osvojí – a zejména jim porozumí. Sympatická je i snaha autorského týmu vystihnout hlavní myšlenky každého autora na vybrané téma na dvou, čtyřech, maximálně šesti stranách. Je to ostatně docela náročný intelektuální úkol, vyžadující vybrat jen to nejdůležitější, a to dokázat srozumitelně vysvětlit v neúprosném znakovém limitu. V tomto je kázeň a formulační dovednost autorů obdivuhodná a dost možná i tak trochu britská. Už Karel Čapek si při úvahách o psaní povídek všiml, že „*taková 8–10–12 stránková povídečka je [pro autora] stejný požitek jako sonet nebo jiná uzavřená forma básnická. Myslím, že Angličané naučili se tak dobře psát jen na povídkách a jen tady našli ten úžasný dril, nepustit se na špacír.*“¹

Jelikož tato recenze vzniká pro právnícký časopis, sluší se vysvětlit, zda by recenzovaná kniha měla zajímat právníky. Měla, a to minimálně ze tří důvodů. První, poněkud pragmatický důvod spočívá v tom, že řada právníckých fakult základy sociologie či sociologie práva vyučuje. Recenzovaná kniha představuje významnou studijní pomůcku pro studenty: umožní jim hluboký vhled do sociologického přemýšlení, které posléze v seminářích mohou aplikovat na právo a způsob, jakým reguluje společnost. Je-li sociologie práva rozkročena mezi svět sociologie a práva, představuje dobré pochopení sociologického myšlení důležitý předpoklad pro rozumění tomu, co může právo ve společnosti způsobit či jak by mělo ve společnosti působit, aby dosahovalo svých cílů. Recenzovaná publikace disponuje značným potenciálem lákat čtenáře do světa sociologie a může tak základní sociologické poznatky zprostředkovat lépe než klasické sociologické učebnice.

Zadruhé pak proto, že právníci i sociologové přemýšlí o společnosti, jejím fungování a proměňování. Právo nemůže fungovat bez společnosti, společnost zase potřebuje ke svému zdárnému fungování právo. Společnost prostřednictvím svých představitelů a institucí právo přijímá, interpretuje i aplikuje, současně je adresátem právních norem. Právo není něco objektivního v tom smyslu, že existuje jen jedna možná podoba práva. Naopak, každé právo je hluboce srostlé se společností, ve které a pro kterou vzniká. Proto se také od sebe odlišují jednotlivé právní řády i způsoby vynuovení právních pravidel, proto není možné jednoduše transplantovat konkrétní právní institut z jednoho právního řádu do druhého, zejména přes hranice právních kultur. Jinak si počíná zákonodárce ve společnosti, k jejímž hodnotám patří ctít právo svého státu či ve které se řada věcí „prostě nedělá“, jinak v té, kde patří k dobrému tónu právní pravidla spíše obcházet a mimoprávním normativním systémům dochází dech. Sociologie nás učí lépe rozumět nejen společnosti, ve které žijeme, ale i jejím jednotlivým složkám – větším či menším skupinám, institucím či jednotlivým společenským vrstvám. Jak upozorňují právní sociologové, dobrá znalost sociologických poznatků zkvalitní práci nejen

¹ Čapek, K. *Poznámky o tvorbě*. Praha: Československý spisovatel, 1959, s. 95.

legislativců (kteří mají odhadovat dopady přijímané regulace např. v rámci procesu RIA), ale i soudců či advokátů, kteří mají přemýšlet nikoli jen o psychologických, ale i společenských příčinách jednání svých klientů. V recenzované publikaci pro ně nejpřínosnější bude kapitola věnovaná sociální nerovnosti, úloze institucí a moderní a globální společnosti.

Zatřetí pak proto, že nás sociologie učí přistupovat ke světu s menším množstvím předpokladů. S oporou v empirických datech zpochybňuje zdánlivé „pravdy“, kterým se kdysi věřilo či stále věří, jako že existují rozdíly v inteligenci jednotlivých ras, že se mužská a ženská role liší od přírody, a nikoli v důsledku kultury, ve které žijeme, či že je naše sexualita jednou provždy biologicky daná. Zejména pro právníky, kteří si zakládají na svém racionálním přístupu ke světu a schopnosti rozhodovat se na základě faktů, a nikoli domněnek, představuje schopnost nepředřaditelného vidění světa důležitou profesní dovednost, kterou stojí za to trénovat již na právnických fakultách.

Pro všechny výše uvedené přednosti má smysl recenzované publikaci věnovat patřičnou pozornost. Je jisté jen prvním a určitě by neměla zůstat také posledním přiblížením se jednotlivým autorům a sociologickým tématům, na to je přese všechnu snahu i zručnost autorského týmu nutně příliš povrchní. V tom je ostatně třeba shledávat i největší riziko recenzované knihy. Svojí atraktivní úpravou, čtivým zpracováním a schopností vybrat z každého autora jen základní myšlenky může vzbuzovat dojem, že řada složitých otázek má vlastně docela jednoduché řešení a že na prostoru pár stran lze komplexně pojednat i významné sociologické problémy či největší sociologické autority. Je to přirozený limit daný zvoleným žánrem sice netriviální, ale přesto popularizační encyklopedie. Riziko přirozeně roste úměrně tomu, jak mohou mít zejména čtenáři z řad studentů tendenci nabýt dojmu, že v této publikaci je přece již vše podstatné a netřeba číst dál, zejména pak že není třeba číst originální díla. Nahlíženo středoevropskou perspektivou pak může mít čtenář oprávněný dojem, že autorský tým zpracovává autory zejména ze západní či jižní Evropy a Spojených států amerických. Jistě, právě v těchto geografických oblastech se nachází těžiště sociologie, zejména té klasické, nicméně absence jiných autorů je až přílišná. I přesto ovšem nelze neuzavřít s tím, že autoři svým dílem nastavili vysoko popularizační laťku ostatním oborům, což by nemělo být příčinou toho, že se podobné publikace jednou nedočká také sociologie práva.

Michal Urban*

**Tůma Miroslav. Íránská jaderná dohoda a širší mezinárodní souvislosti.
Praha: Ústav mezinárodních vztahů v Praze, 2016, 271 s.**

Autor publikace je přední odborník na problematiku odzbrojení, zejména v oblasti jaderných zbraní, jejich nešíření, ale i na další otázky týkající se zbraní, zbraňových systémů apod. Recenzovaná publikace je věnována jedné z významných a citlivých otázek současnosti týkající se mezinárodní bezpečnosti, a to íránskému jadernému programu.

Jak sám autor konstatuje, publikace volně navazuje na některé pasáže z předchozí autorovy knihy z roku 2014 s názvem *Jak dál v jaderném nešíření a odzbrojování*. Recenzovaná kniha je zaměřena na íránskou jadernou dohodu a zejména na její širší mezinárodní souvislosti. Je dalším dílem autora zaměřeným na problematiku odzbrojení a nešíření zbraní hromadného

* JUDr. Mgr. Michal Urban, Ph.D., je odborným asistentem na katedře politologie a sociologie na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. E-mail: urban@prf.cuni.cz. Tato recenze vznikla v rámci programu Progres Q18 *Společenské vědy: od víceoborovosti k mezioborovosti*, řešeného na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.